

LINGOA SEN MAOS

O NACIONALISMO DEFENSIVO E CRÍTICO

A PROSA PÚBLICA DE UXÍO NOVONEYRA

Uxío Novoneyra Rei

Esta lectura trata sobre unha cara de Uxío non tan coñecida, e case inaccesible en parte, polo menos ate iste ano, que xa o é: A prosa.

Esta produción prosística enmárcase, case por completo, nas dúas últimas décadas da súa vida e coincide, inda que nalgúns casos non é causa directa, co período de tempo no que il presidiu a Asociación de Escritores en Lingua Galega (AELG), o cal, cun breve lapso, abarca as dúas ultimas décadas da súa vida, que case se solapa coas dúas ultimas décadas do século.

A falla de coñecemento quizabes ten a súa causa no ser unha prosa feita para a súa comunicación oral, verbas escritas pre ser ditas, e que conseguiron a súa finalidade primeira, ao ser levadas a centos de lugares de Galicia: a actos reivindicativos da lingua, da cultura e así, directa ou indirectamente, da Galicia, patria e nación, do noso pobo; e tamén a actos políticos de toda caste, recitais aos estudantes, actos para a mocidade, verbas para os sectores sociais, moitos deles desfavorecidos, a maior parte, no senso de maltratados polos poderes; xunto a pregóis, presentacións e louvanzas e festas populares.

A día de hoxe xa non só están rexistradas no recordo, senón que se pode acceder a elas, nunha parte, nos catro libros que durante o ano 2010 escolmaron un primeiro grande continxente delas: os dous tomos chamados “Celebración de Novoneyra” I e II, estudos levados a cabo polo Instituto Ramón Piñeiro, dirixidos por Luís Cochón e Luís Alonso Girgado; o “Home e Terra” de Xosé Lois García e o “Gran Lugo de Nebra” de María Pilar García Negro, ademais dos arquivos de onde se nutriron estas obras.

Integraremos eiquí, e tamén como prosa, e de igual xeito, con ise compoñente oral gravado, impreso; inda que só de xeito accesorio, coma remate, dada a súa diferente morfoloxía, o libro *Dos soños teimosos*, libro da propia autoría de Uxío en colaboración co estudoso Emilio Araújo, o cal podería ser definido como unha entrevista-ensaio cunha finalidade testamentaria. Quizabes é a autopoética e a autobiografía final que il deixou para que o fora, xunto a súa obra, “*pra retiro final indefinido*”¹ que el dí do cabaleiro Don Roldán no *Ámeto mítico, Arrodeos e desvíos do Camiño de Santiago i outras rotas*.

1 Novoneyra, Uxío (1999): “A fuxida de Roldán”, en *Arrodeos e desvíos do Camiño de Santiago i outras rotas*. A Coruña: Hércules / Xerencia de Promoción do Camiño de Santiago, pp. 35 e 36.

A lectura diste conxunto, heterodoxo, de textos deixa un pouso da atención reiterada de Uxío Novoneyra, da súa reiterada reflexión, e da vontade de comunicación, repetida tamén, mecanicamente subliñada, ao seu pobo, da existencia e pervivencia de certos principios e valores, certas certezas no eido filosófico, que, no seu senso teórico-político, será no que me centre eu eiquí, disociándoos artificialmente de cómo existen no texto formando un *corpus*, en fusión coa reflexión poética, e non no senso de xunto, de xunguido, senón fundidas, nun entendemento de *continuum*, de ser unha sola cousa, o mesmo, un proceso vital, unha dinámica de existencia:

...>lingua> poesía>artes>cultura>nación>
liberdade>xustiza>ecosistema> lingua> poesía>
artes>cultura>nación>liberdade>xustiza> ecosistema>
lingua>poesía> artes>cultura>nación>liberdade>xustiza>ecosistema...

A REFLEXIÓN

De tanto calar xa falo eu solo

1970

A **reflexión** poética e política, no sentido de alta política, que resulta na conciencia novoneyriana así feita é indisoluble, polo cal este será un exercicio mínimo, por respecto, de ollada da parte política en especial.

Decía nun poema Boris Pasternak que, ás veces convenlle ao poeta desaparecer da actividade pública, literaria ou non, e meterse na propia intimidade, na propia soedade, ou na estriada vida familiar “**igual que unha paisaxe se mete na nebra**”. Non cabe duda que o escritor i o poeta sobre todo o demasiado exercicio público dispáoo, discípaoo, como decimos no Courel.

Claro que contra esta opinión decía Nietzche no século pasado: “A multitude endure e pule (luie); a soedade amolece (millor) rebre, corrompe e apodrece (pudre).

Ún, quizaves pola nacemento e longa estanza na serra do Courel onde pasei nove dos once lustros meus... Prefiro contar en lustros porque parecen menos anos. Quizaves tan longa estanza nunha serra arredada me trougo este hábito de meterme na “nebra” por non dicir “baixo a áa”. E que as miñas saídas, a miña actividade pública, fose sempre mais ben esporádica. E que sempre fuxise de cousas que siñificasen exercicio de poder, pois exercendo algún poder real o home non pode permitirse o luxo de ser esporádico. Esta mesma tendencia arredoume, inda sendo fondamente social, da actividade política partidaria,, a pesares de ter unha gran pasión política, polo menos unha gran pasión nacionalista [...]”²

A CONCIENCIA

– A que poetas admira?

– Non me interesan poetas singulares senón as poesías dos pobos no tempo

– Admiro a Carlos Oroza, que fai a súa poesía mentres camiña as rúas de calquer cidade, tódolos demais escriben sentados, i eu, eu escribo deitado que é cando un home está coa súa conciencia.³

2 Uxío Novoneyra “Celebración de Radio Nacional de España”. 1985. Inédito. Arquivo da familia Novoneyra.

3 Entrevista a Uxío Novoneyra.

A **conciencia** como percepción dos principios do home e a patria e a súa existencia no mundo:

Home e terra que, nominada, se fai lingua.

Lingua nomeando terra faise patria, e faise patria como ecosistema.

Liberdade e xustiza á vez, sendo a xustiza pensada enteira, como solidariedade entre pobos i entre homes, sempre dobre.

Home-destiño, o percibido coma propio, “*coma se chegara a recordar para o que eu nacera*”, recoller, gardar e doar lingua e cultura-pasado, de nación, de Galicia, o oficio dos resistentes por isolación.

Alto destiño compartido, deiquí as homenaxes i elexías aos resistentes, **aos que non teñen /voz/**, labregos mariñeiros e obreiros, clases populares de sempre ou as novas derivadas das novas formas de coacción; **ou** aos que **xa non teñen voz**, poetas, escritores, pintores, escultores, filósofos, políticos, labregos, mariñeiros e obreiros, loitadores de calquer crás... cidadáns, xa mortos. O continuo funcional do home que solo un sistema, o de hoxe, quizabes errado pensou que por especializar dividía en compartimentos estancos.

A COMUNICACIÓN ORAL

A **comunicación oral** coma finalidade da prosa pola súa caracterización, pola caracterización oral da mesma, radicalmente democrática, igual finalidade que a súa poesía, poesía para ser declamada, non en público, para o público, volvendo a quizabes a finalidade orixinal, antes de que a poesía se separara do canto, da música.

Quizabes foi a máxima prioridade esta transmisión oral, a teima repetida da comunicación directa co pobo de Uxío, a causa de que estes textos sexan os mais descoñecidos pola “erudición”, pero tamén a faceta mais recoñecida xunto a de poeta pola xente.

Tamén hai que pensar na utilidade que el lle daba para o pobo, a transmisión oral en actos públicos, ou semipúblicos, entre axentes sociais, en especial intelecto-culturais, os que sempre foron entendidos por Uxío como axentes intelecto-cultural-políticos; produción poética, ou, neste caso, reflexión persoal pública, de pensamento político, como a síntese dun continuo, dun “itere”, dun camiño simétrico de idas e voltas vital.

A preferencia pola transmisión oral, complementaria a obra editada, tanto da poesía como, neste caso que me ocupa, da súa opinión sobre temas de interese público, público entendido no único senso verdadeiro, o republicano, non sendo mais ca crenza no uso da transmisión oral como ben colectivo, servizo público, no seu concepto antielitista, non cousificar o coñecemento, non poñerlle coto de valor-prezo ao proceso de comunicación home-pobo, home-pobo no senso de pobo-pobo, non individualista, tornar tender pontes entre homes, nun poeta que dixo “*escribo pros que non me len*”⁴.

4 Entrevista na RTVG no programa “Terra e xente” de Manuel Rico Vereá no 1985.

A “DETEILA”

A **reiteración**. Esa deteila⁵ de aparición de certos temas de interese colectivo e a teima da súa repetición continua, en diferentes lugares i entre diferentes xentes, e da reaparición, non de mundos ideais de benestar, senón dos do sobrevivir, e non me refiro a nación galega senón a totalidade do/s home-pobos-mundo: Ise espectáculo dantesco do *turbocapitalismo*. Reiteración medida e desmedidamente voluntaria, “a posta”, non polo simplismo do soio interese nuns determinados eidos do home, senón para priorizar o que, moralmente, en conciencia, deulle a sensación de ter que compartir, a orientación á consecución dos soños teimosos, das posibilidades máximas da existencia, ou a caída aos soños negros, a extinción de Galicia e do home, do home-mundo.

...non hai diñeiro no mundo que pague un segundo de sufrimento dun home...

Selecionei unha serie de textos como exemplificadores, non por ser referente e que podían ser sen esforzo intercambiados por outros, destes temas reiterados na prosa pública/política oral, temas que sempre se encontran mesturados porque conforman en interacción, relacionados, a lóxica dun posible pensamento novoneyriano, orientados neste esforzo a concienciación do pobo galego para a conformación dunha cultura política e cidadá que dera lugar a súa emancipación nacional e social:

A LINGUA-PATRIA: A Lingua, a súa normalización, e a normativización e a fala.

Case non hai nada que se deba explicar a maiores dos propios textos. A Lingua (así con maiúscula) galega, dende tódolos seus diferentes enfoques é o principal tema desta prosa pública por entendela primeiro fundamento nacionalitario do noso pobo, e de tódolos pobos.

Así, a insistencia i esperanza, presente en toda a prosa, na súa normalización na sociedade galega, coma única deriva **lóxica** na democracia cativa na que deriva o século e Galicia.

Ao respecto do proceso de normativización, e de debate entre as daquela dúas propostas, e a aplicación da elixida polo poder, prevé o estrañamento da lingua polas clases populares, o cal que se continúa a constatar hoxe.

Inda que non é o meu campo parez significativo que incluso esta temática se traspase a conciencia, voluntaria e marcadamente xa non só a cada nova edición das súa sobras senón tamén até aos rasgos estilísticos da súa prosa, e así reitere a presenza nun mesmo texto das diferentes formas non presentes na normativa oficial⁶ da mesma verba e tamén na inserción voluntaria de castelanismos coma denuncia da situación

5 Teima repetida.

6 Nin na outra.

de diglosia na que se encontraba a nosa Lingua, na propia sociedade do onte e o hoxe.

Así, reitero, utiliza tódalas formas dunha palabra e para deixar constancia de todas as que existían antes do proceso de normativización (EXS: Liberdade, libertade, liber-tá), non porque non distinga nin teña a súa preferida. Non é aleatoriedade, coma penso que escoitei antes, senón que é a vontade da totalización gardadora, non normativiza-dora, das variantes do galego no texto coma testemuña voluntaria e consciente da exis-tencia das mesmas “*pros que vein*”, o cal se pode reafirmar nunha lectura completa da súa poética e prosa cronolóxica, pois esta presenza das variedades nos diferentes galegos de cada verba só aparece a partires do antedito proceso de normativización lingüística coma reacción crítica.

Tamén, reitero, Uxío utiliza verbas nas súas formas deturpadas por castellanización (Ex: Pueblo) coma denuncia dunha Lingua-pobo que está sendo asoballada/minorizada por outra-outro. Coma denuncia voluntaria a través da súa inserción, non porque as considere necesarias na norma, senón coma exemplos demostrativos da realidade sin-crónica na cal crea e/ou reedita os poemas onde están presentes ditos castelanismos; o cal se pode reafirmar nunha lectura completa da súa poética e prosa cronolóxica, pois só aparece a partires do antedito proceso de normalización coma reacción crítica.

A nosa fala é a nosa bandeira. O vínculo de unión pra unidade nas loitas pola libertá ia xusticia é a fala dos traballadores. Si non esiximos iste dereito á normalización i estensión da fala irá degradándose inda máis á patente quebra moral en que está sumido o noso pobo.⁷

Nunca a lingua Galega tivo maior e mais insuficiente promoción, pois nunca se viu máis amenazada. Como é de sobra sabido, agora tamén está amenazada eilí nas aldeas, onde secularmente estivo a súa reserva inatacable. E se non se establece a galeguización das cidades, desgaleguizaranse as aldeas.

Só a voluntariedade de algunhas organizaciós e de algunhos colectivos de insinantes i escritores e algunhas individualidades, sosteñen a defensa fronte a presión estatal de desgaleguización ou de galeguización aparente. Anque o Estado considere oficiais ás linguas minoritarias inscritas no seu territorio, non as potencia de feito.

Os grandes partidos políticos de dimensión estatal non sinten o problema e só fan simulación verbal de atendelo e, ás veces, nin eso: senón todo o contrario. Algunhas persoas illadas de ises partidos non teñen aversión ás linguas minoritarias da minoría a que pertencen, mais ó saber que o aparato central do partido é contrario a promo-ción da mesma, elas abstéñense, dunha acción nise sentido, pra non ser marxina-dos.

Só os partidos nacionalistas se sinten responsabilizados, como de propio interés e teñen incidencia activa. Mais en Galicia dáse o caso de que non teñen demasiado poder.

7 “Pregón da concesión do Pedrón de Ouro a Ánxel Fole” (A Coruña, maio, 1978), en Cochón, Luís *et alii* (2010b) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra, II (1930-1999): i-en todo o silencio preguntado*. Cadernos Ramón Piñeiro XVI. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

No mundo da literatura o uso da propia lingua é cáseque total. Sigue dándose unha grande fidelidade á lingua propia e unha gran actividade creativa. As xeneracións sucédense sin ruptura. Inda que as axudas i o recoñecimento non é grande pros que entregan a vida a Literatura, cáseque a unha Literatura como misión ó longo da vida.⁸

[...] A nosa lingua é a nosa patria, aínda mais que o propio territorio. Nela aínda o descoñecido nunca é alleo pra nós.

Retomo o fío de que niste intre estamos tódolos galegos, os de tódolos credos e tódolos partidos, implicados no afianzamento da nosa lingua e a nosa cultura no noso país. Iste afianzamento faranos ver máis craramente os nosos problemas e os problemas da nosa relación cos outros pobos.

Se non somos capaces de deslindar e defender a nosa identidade, que problema común poderemos afrontar que non seña o de acetar a imposición que nos veña de fora, a imposición que non pensa en nós como pobo, senón como territorio, como ouxeto!...

Todo político que non vexa esto, todo home galego que non vexa esto, queda fora, queda deslexitimado pra exercer a responsabilidade da representación cidadán na súa terra, no seu pobo, que é iste pobo en trance de recuperación ou de estinción precisamente neste intre.

Todos somos galegos e todos temos responsabilidade como tales galegos, i estas responsabilidades, repito outra vez máis, ultrapasan as ideoloxías i as premisas do propio partido. Responden a algo mais profundo. E non valen medias tintas Hai que estar sí ou non con Galicia. E non se pode dicir que se está con Galicia cando non se sinte a responsabilidade da pervivencia da nosa lingua como meta primordial.

Nesa pervivencia: eiquí é onde está o futuro de Galicia. Eiquí está inclusive o poder político do futuro, que será moi distinto según que a nosa lingua se sosteña ou nón.

Así nos gobernaremos de verdade algún día ou seremos gobernados, seremos o que fomos e somos “gleba”, “carne da Historia” e non homes libres dun pobo libre.⁹

A gran leución de Ánxel Fole que é o uso dun galego natural, non requintado i estreito, como o dos que nin siquera son puristas. Refírome ós deformadores da nosa fala. Na teima de falar o galego máis galego de tódolos galegos non sólo non se conforman con usar en excrusive as palabras diferenciábeles do castellano, senón que inventan palabras galegas sacadas do seu laboratorio privado pra cousas que xa teñen nome dado e labrado pola historia, que iles no mellor dos casos desconocen ou desprecian por rurales ou polo que seña, que sempre buscarán i atoparán sotiles razóns pra xustificalo.

Ises son os pedantes, os serios pedantes facedores, refacedores, desfacedores do noso idioma, os do laboratorio da fala, cuiu raro produto nos produce esa sensación de alerxia idiomática que sentimos diante tantos libros galegos de hoxe. A cousa é tan marcada e “tan pavera”, como diría Fole, que un sinte máis íntimo o castellano que ese raro produto que nos queren facer pasar por “galego depurado”. Non nos idinaría que

8 “Falándolles ós das Xornadas de Linguas minoritarias de Europa” (Compostela, vrao 1989), en Cochón, Luís et alii (2010b) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra, II (1930-1999): i-en todo o silencio preguntado*. Cadernos Ramón Piñeiro XVI. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

9 Pregón da Feira do Libro de Santiago de Compostela, 1987, en Cochón, Iris e Luís (2010a) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra (1930-1999): A casa! o val! a patria homilde!* Cadernos Ramón Piñeiro XIV. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

sólo o escribisen iles –os falsos puristas– se o tal vicio non fixera o estrago que está facendo o ser admitido como válido no idioma usado pola mocidade. E que xa o fixo cando era moza nova a miña xeneración, pois tamén un cría que había maestros neste da fala á parte do propio pobo, e por eso a confusión é fenomenal, arrastrando a conseguinte falta de credibilidade na seguranza e precisión do idioma neste intre crucial pra súa normalización i estensión a tódolos niveles. Engadindo máis dificultades ás que xa supón a diversidade comarcal. Porriba desta diversidade non cómpre ralvar nun afán de uniformización atropellada que máis que clarificar o que fai é empobrecer a naturalidá da fala, repito, da obra, foi outra das leucióis de Ánxel Fole./¹⁰

A CULTURA: A SÚA NORMALIZACIÓN, EN ESPECIAL Á LITERARIA, NO SENSO DE TEORÍA E HISTORIA DA LITERATURA, DA CULTURA POPULAR E DA ARTE, EN ESPECIAL A PLÁSTICA. AS NOMINALIZACIÓNS ELEXÍACAS OU DE HOMENAXE.

Ao igual que na poética novoneyriana existen homenaxes a homes na forma de elexías no caso da morte ou poemas homenaxe no caso de que o que sufran coercióis/castigos: Rosalía, Pimentel, Maside, María Mariño, Che, Allende, mortos; pero tamén, Daniel Pino, Herminio Barreiro, Méndez Ferrín, Paco Rodríguez, na prosa inda hai mais, non tan cercáns biograficamente e, muitas veces solapados as celebracións das LL. Galegas, que ademais dado o devalar vital de Uxío, vai sendo dedicado a varios dos seu amigos e compañeiros primeiros, xa desaparecidos. Uxío recitaba aos que xa non podían dicir a súa poesía, de xeito prioritario a súa coma demostran os textos de recordo a outros poetas, e tamén a outros escritores, e outras xentes.

Decíalle eu fai pouco, escribía nun homenaxe a Díaz Castro, que anque a súa obra literaria, que anque os seus poemas se perdesen, “ti quedarás como todos quedaremos pois xa estamos na Lingua con tódolos rostros do noso pobo cada un co seu xeito que se animan e volven cando falamos como agora [...]”¹¹

Os restos de Castelao están eí, e como todo poden ser manipulados, como todo polo poder. Máis Castelao sólo ven realmente pros que queremos unha Galicia ceibe, pros que sólo temos unha patria: a Patria Galega. Pros que sólo nos sabemos e sentimos pertencentes a unha nación: a Nación Galega, inda que sintamos a outros pobos irmaos dada a súa prousimidade e longa convivencia con nós. Ven pros que só comulgamos onde realmente se comulga, se é común con outros, se é patria e nación con outros, na propia lingoa, na Lingoa Galega.

Castelao era un nacionalista galego. Era conscente do que era: da súa propia patria, da súa propia nación, da súa propia lingoa, de todo o que é máis sagrado, porque é o mais

10 “Pregón de Fole”, maio de 1978, en Cochón, Luís *et alii* (2010b) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra, II (1930-1999): i-en todo o silencio preguntado*. Cadernos Ramón Piñeiro XVI. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

11 Palabras preliminares do recital de Uxío Novoneyra. Recital 1988-89, en Cochón, Luís *et alii* (2010b) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra, II (1930-1999): i-en todo o silencio preguntado*. Cadernos Ramón Piñeiro XVI. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

fundamente propio e nos ven de lonxe, cáseque de sempre, dos antepasados nosos que así nos fixeron i en nos prevalecen. Non lle cambiaron como a outros galegos lles cambiaron a patria.

Os restos de Castelao, foron traguidos polos que se confesan e profesan de non nacionalistas (algúns xa de vello, outros dende hai pouco)e quixeron meter e pechar o nacionalismo galego baixo da lousa de Santo Domingo de Bonaval xunto cos restos do seu líder histórico máis conocido e querido e de pensamento máis actuante e coiles enterrar a nosa esperanza. O noso mais grande e salvador soño colectivo: a liberdade e recuperación de Galicia, da súa Cultura e da súa total decisión.¹²

A NACIÓN/O POBO/GALICIA E O NACIONALISMO DEFENSIVO “A LÍNGUA SEN MAOS”.

Estamos aquí, homes libres de compromiso partidario e outros de diversos campos, de diversas ideoloxías, para defender a liberdade de opinión i a liberdade de expresión e para defender o dereito ó fervor pola patria, pola recuperación dunha nación oprimida, dunha cultura oprimida, dunha lingua oprimida, representantes dun nacionalismo defensivo, o nacionalismo menos agresivo do mundo, o nacionalismo galego. O simple sentido nacional básico que a pesar de todo é hostigado polo poder, polo nacionalismo imperialista do estado [...]¹³

As Letras Galegas teñen pois unha siñificación liberadora, xa que a sola palabra, foi característica do nacionalismo galego que é un **nacionalismo defensivo**, pacífico, si o comparamos cos nacionalismos agresivos francés e castelán que son os que conflúen no centralismo borbónico do Estado Español.

O nacionalismo galego nace ou esperta na Literatura, na Poesía i a elas volve en tempos difíciles cando todos abandonan ou calan e se corta toda acción política. Por eso o **Día das Letras Galegas** ten un algo de **Día da Lingua**, de **Día da Patria**. É explicable confundir Patria e Lingua. **A Lingua é a Forma da Patria**. E por eso hai sempre unha reivindicación nacional detrás da reivindicación da lingua propia, que é a lingua propia de tódolos galegos incluso a dos que non a falan.

Non hai iñorancia máis crasa que a de equivocarse de patria.

Non te trabuques de patria. Fala galego.
Fala galego anque sólo sexa por elegancia.¹⁴

A LIBERACIÓN DO HOME

As revolucións sociais e nacionais, “os *procesos de liberación dos pobos*”, conforman a liberación do home, o obxectivo final da loita pola emancipación nacional e social.

12 “Castelao, nacionalista galego” (28 de Xuño de 1985), en Cochón, Iris e Luís (2010a) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra (1930-1999): A casa! o val! a patria homilde!* Cadernos Ramón Piñeiro XIV. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

13

14 Texto “Siñificación das Letras Galegas”, en Santiago de Compostela, abril de 1988. Cochón, Luís *et alii* (2010b) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra, II (1930-1999): i-en todo o silencio preguntado*. Cadernos Ramón Piñeiro XVI. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

O Arte ou a Literatura ás veces non perseguen outro fin que o da pura expresión. Mais cando o perseguen de intento, xunto co da verdade, o fin máis alto que pode pretender calquer Arte ou Literatura é o da Liberación.

- A liberación do Poder.
- A liberación do pasado inútil.
(O pasado útil chamémoslle memoria profunda, fondo común, tradición ou herdo cultural).

O poder como groseira imposición, como foi cáseque sempre ou o poder simulado ou formalmente elexido, cando non é levado dunha pasión liberadora, é o exercicio da forza bruta máis ou menos enmascarada, disimulada tras da pretendida dinidade de certos valores ou de certas institucións.

É moi difícil de lexitimar o poder i o seu exercicio degrada. Non hai máis que ver como cambea en pouco tempo a face dos que o detentan alleos á pasión da Liberdade i a Xusticia.

E falando do pasado útil, hai o que eu lle chamo pasado profundo, que ten como forma máis patente a lingua propia. Con todo, o seu ritmo i acento oral, non a estreita normativizada (que non nos toquen a patria).

Toda esta urxente e inxente vaguedade: o pasado profundo, a lingua propia, o depósito vivo das xeracións pasadas, todo isto é sentido como sagrado inda por aqueles pros que a palabra sagrado perdeu vixencia.

Pra todo home que teña unha mínima concencia, o pasado profundo é sagrado. Por eso o nacionalismo defensivo, cando se exalta pola presión do imperialismo alleo ou do estatalismo centralista non menos alleo, ten un carácter inequivocamente relixioso. I é natural! Que cousa pode religarnos que teña máis forza que o fondo común do pasado, de todo o pasado común? Por eso a nosa lingua propia é sentida como sagrada.¹⁵

A LIBERDADE E A XUSTIZA, EN COMBINACIÓN, COMO PRINCIPIOS REITORES DO COLECTIVO, DA REPÚBLICA

A liberdade e a xustiza son posibles a un tempo

A **liberdade** nos textos de Uxío é a liberdade positiva, a liberdade clásica nun senso grego. Cando Uxío fala da liberdade e a súa disgregación en liberdades-dereito, sempre se refire ás liberdades políticas, autodeterminación, e tamén expresión, participación, sindicación; en contraposición as liberdades negativas, económicas, xa presentes en ausencia de democracia e, como non, en presenza de democracia cativa, como el vulgaba a nosa daquel tempo, democracia cativa inda hoxe, e cada vez mais.

A **xustiza internacionalista** materialista, no senso de solidariedade entre pobos, e tamén entre homes, tendo especial importancia a solidariedade cos pobos asoballados, por situación similar a Galicia.

15 Palabras preliminares do recital de Uxío Novoneyra. Recital 1988-89. Cochón, Luís *et alii* (2010b) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra, II (1930-1999): i-en todo o silencio preguntado*. Cadernos Ramón Piñeiro XVI. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

Secuestrado polo ensoño, secuestrado pola patria, cando tamén pola ideoloxía. Feito un nó coa forza tomada polo propio pobo. Alimentado e desmentido por él. O escritor ou poeta en lingua ameazada non pode escapar do circo teimoso da fidelidade que a un mesmo tempo o dignifica, o engrandece, o limita e constrinxen, séntese inescusablemente comprometido, obrigado, bloqueado, secuestrado, esgazado entre a liberdade e o deber igualmente asumidos.¹⁶

Hai sempre xeitos e palabras que se nos antoxan desmedidas, desmandadas nas mocedades revolucionarias. Nelas está a Historia como negación e como sono. E que millor postura diante da Historia, diante dunha Historia como a nosa, que negarse a acetar o pasado como inevitable no futuro? E que outra millor fiabilidade pras palabras que a dos que son capaces de sufrir prisión repetida? Prisión por amor do seu pobo.

Quen millor pode chamarse amigo da xente, como Roi Xordo, Ferrín amigo da xente? Son poucos os que quedan d'aquiles mozos do 68, que soñaban un mundo tan xusto como ceibe. Na certeza de que Libertade e Xusticia xuntas son posibles. Son poucos os que quedan diles; daquelas incríbeles, boas, limpas, nobres, turbulentas mocedades. Unhos calaron, outros claudicaron. Unhos quedaron en que sólo a Xusticia. Outros en que sólo a Libertade. Outros en que a Patria primeiro.

Poucos como Méndez Ferrín seguiron fieis á total conxunción do ideal revolucionario, Libertade e Xusticia acentuadas polo desmedido corazón da Patria, nosa Terra.¹⁷

“OS SOÑOS”

O concepto que engloba aos anteriores e obxectiva todo o discurso novoneyriano, dista muito da primeira significación onírica da verba. Contra a significación de que-zenza ou necesidade individual, os que orientan a liberación do home son os salvadores soños colectivos, e/ou os seus contrarios:

Pero está aí o fenómeno dos soños teimosos. ¿Por qué esa teimosía?. Esa teimosía dos soños do posible máximo, esa teimosía dos soños apunta a algo, non pode ser baleira, non pode ser baleira de sentido. Non queremos dicir que no futuro só vaia ocorrer esa posibilidade de realización dos soños máximos. Tamén pode cumprirse entre eles a dos soños negros. O feito da teimosía é un indicio, é un indicio posto que o home, o home está xa moi desenganado para ser novamente iluso, se inda tendo como ten unha longa experiencia, sendo minimamente iluso, se inda seguen insistindo eses soños é que a algo sinalan, apuntan a unha posibilidade evidente, certa. Á mesma á que apunta o anseio, tamén repetido.

Non é que o soñar sexa certificativo. (Alguén dixo: soñar é crear). Non é fantasear, é sentir o futuro e mesmo preconfiguralo, orientados polo anseio mesmo. Pero esa cousa da teimosía dos soños sinala a certeza da posibilidade máis ou menos longa, e neste intre ou naquel. De aí tamén esta miña teimosía na repetición do mesmo.

16 “Autopoética de Uxío Novoneyra”, en Martínez Pereiro, Carlos Paulo (2010) *A man que caligrafando pensa: Do plástico-escritural e da manuscrita novoneyriana*. A Coruña: Universidade de A Coruña.

17 Presentación de Amor de Artur, de Xosé Luís Méndez Ferrín, en Lugo no 1982. Cochón, Luís et alii (2010b) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra, II (1930-1999): i-en todo o silencio preguntado*. Cadernos Ramón Piñeiro XVI. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

Eu non sei se é iluso eso, pero non mo parece. Non me parece iluso, porque non é vencido pola conciencia de fracaso histórico. É trátase mesmo dunha resistencia non voluntaria. Eses soños volven, a pesar de todo. (Incluso nunha sociedade coma esta...).

A pesar de todo o home, a pesar de todo o terrible da Historia, ou quizabes por eso, o home ten soños de salvación ou de posibilidade. E repítense en culturas distintas, en individuos distintos, en idades distintas. Isto apunta a algo. Apunta, repito unha vez máis, a unha posibilidade certa que clamea pola súa realización.

Xa no ano 62 andaba un nesta deteila:

**E in da ha volver teimar a teima
por onde me veu esta certeza
heina volver perder e volver a ela.¹⁸**

Xa aquela pregunta das elexías, cando un in da non tiña elaborado tanto esto, ía neste mesmo senso:

**Por que a Esperanza?...
Ela sabe algo que un ñora¹⁹**

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Cochón, Iris e Luís (2010a) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra (1930-1999): A casa! o val! a patria homilde!* Cadernos Ramón Piñeiro XIV. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.
- Cochón, Luís et alii (2010b) [eds.]: *Celebración de Uxío Novoneyra, II (1930-1999): i-en todo o silencio preguntado.* Cadernos Ramón Piñeiro XVI. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.
- García, Xosé Lois (2010): *Uxío Novoneyra. Home e Terra.* Obre-Noia: Toxosoutos.
- Martínez Pereiro, Carlos Paulo (2010): *A man que caligrafando pensa. Do plástico-escritural e da manuscrita novoneyriana.* A Coruña: Universidade da Coruña.
- Novoneyra, Uxío (1994): *Poemas da doada certeza. I este brillo premido entre as pálpebras.* A Coruña: Espiral Maior.
- Novoneyra, Uxío (1998): *Dos soños teimosos* [Preguntas de Emilio Araújo]. Santiago de Compostela: Noitaren ga.
- Novoneyra, Uxío (1999): *Arrodeos e desvíos do Camiño de Santiago e outras rotas.* A Coruña: Hércules / La Voz de Galicia.
- Novoneyra, Uxío (2010a): *Tempo de elexía.* Santiago de Compostela: Alvarellos Editora.
- Novoneyra, Uxío (2010b): *Gran Lugo de nebra.* Santiago de Compostela: Alvarellos Editora.
- VV. AA. (2005): VV. AA. (2005): *Uxío Novoneyra. A emoción da terra, Escrita contemporánea.* A Coruña: Asociación de Escritores en Lingua Galega.

18

19 Novoneyra, Uxío (1998): *Dos soños teimosos.* Santiago de Compostela: Noitaren ga, pp. 103-104.